

Bio-bildumagaiak eta gorputz erakusketa

Nor da pertsona desberdinei ateratzen zaien material genetikoaren jabea,

arte helburuetarako dela, ikerketa helburuetarako dela?

Egileek diote gorputza objektu gisa tratatzea eztabaidagai izan daitekeela.

1998an, Mannheim-eko (Alemania) Lan eta Teknologiarako Estatu Museoan, *Korperwelten* izeneko erakusketa ikusgarri eta eztabaidatsua zabaldu zen¹. Erakusketan 200 gorputz atal eta berezko tamainako figura erakutsi ziren. Ez ziren ez eskultura ez gorputz moldatu konbentzionalak, benetako giza gorpuak edo gorputz errealetako atalak baizik. Artistak, Gunther Von Hagens —aldi berean medikua eta Anatomia irakaslea Heidelbergeko Unibertsitatean— gorputzak kontserbatu eta prestatu zituen gantzutze prozesu baten bitartez. Plastinazio izeneko prozesuak sendotasuna eta betetasuna ematen die gorputz ehun eta organoei modu konbentzionarioan ager daitezen. Von Hagensek figura beldurgarri bat antolatzen zuen, hezur eta organo guztiak agerian zituena, eta larruazal erazua besapean tolestuta, jantzi bat baliatzen bezala. Beste hilotz bati larruazala eta haragia kendu eta hezur-giharrak utzi zituen bakarrik. Gizon baten gorpu kulunkaria zatitan agertzen zen, gorputz parteak nylonezko harietatik zintzilik. Beste gorpu bat bost hila-betez haurdun zegoela hil zen emakume

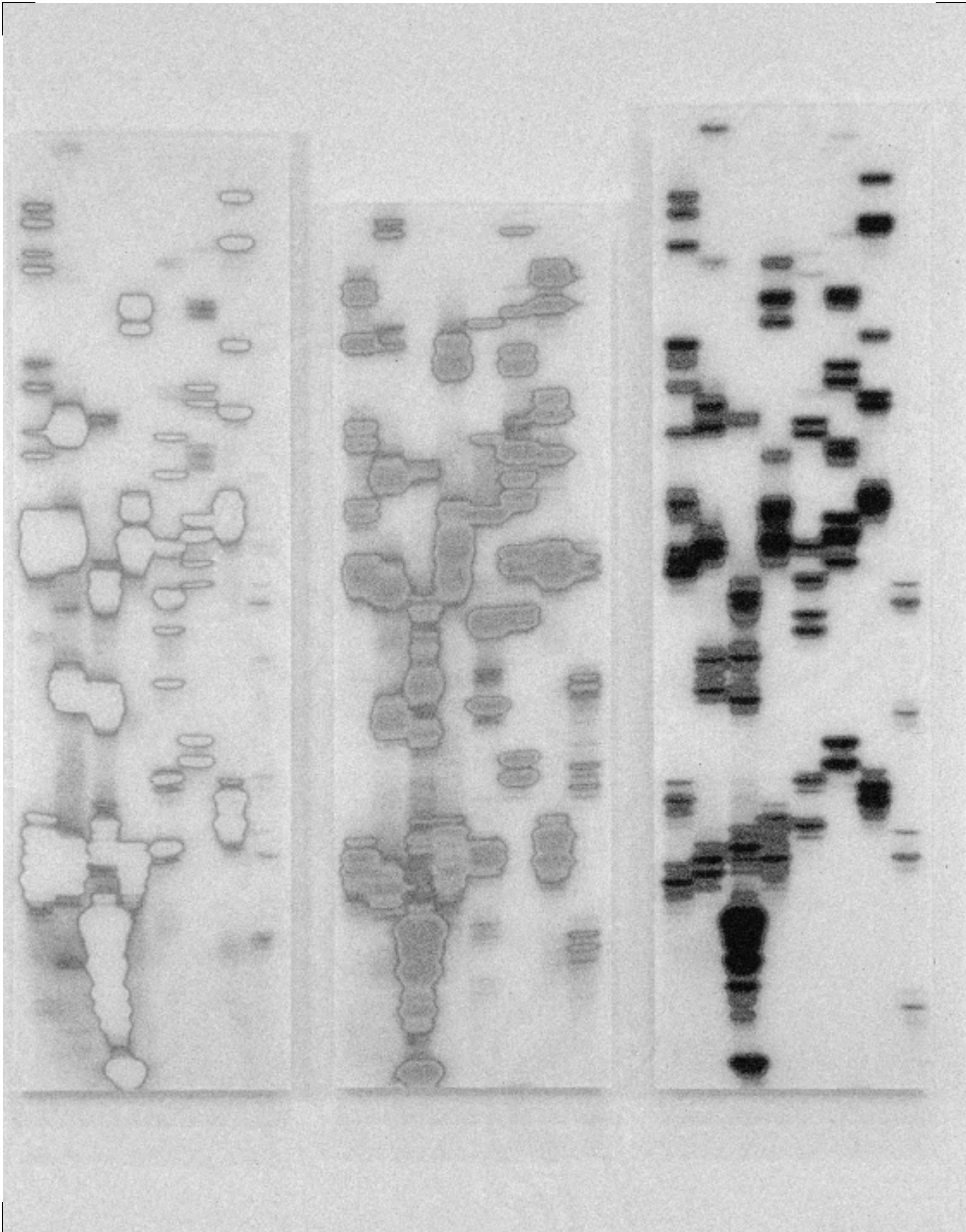
batena zen, eta fetua agertzen zen barruan. Erakusketan bazeuden gorpuak jarrera ezagunetan (lasterka, eserita, keinuka), egitura bitxiko gorputz atalak eta espezimen patologikoak (haien artean, giza fetu anormalak), guztiak ikusleen artean paratuta kolore bizietan. Von Hagensek gorpuak plastinatzen jarraitzen du mundu osoan zehar egiten dituen erakusketetarako.

Gorpuak eskuratzeko, Von Hagensek boluntarioen baimena lortzen du. Mila emakidatik gora hartu ditu. Berak dioenez, emaleek badakite zertarako erabiliko diren beren gorpuak, eta nolabaiteko “gorputz askapena” dela esanez defendatzen du bere praktika. Ongizate erakundeetatik datozen erreklamatu gabeko gorpuez ere baliatzen da. Gorputz plastinatuen jabea nor den galdetzen diotenean, Von Hagensek bereak direla erantzuten du, bere teknikaz baliatzen delako berezko egoeratik eraldatzean.

Korperwelten erakusketak 700 milatik gora bisitari erakarri zituen, baita arreta dezente medien aldetik eta bertakoen oposizioa ere. Zenbait pertsona moralki irainduta sentitzen ziren giza gorpuak erabiltzen zituelako eskultorearen eskuek buztina darabilten bezalaxe; beste batzuei, berriz, giza gorputzaren konplexutasun txundigarriaren gorazarrea iruditu zitzaizkien erakusketa. Alemaniako Anatomisten Elkarteak erakusketa perbertsoa zela argudiatu zuen, eta Eliza Katoliko eta Ebanjelistako dekanoei inmorala, gustu txarrekoa eta begiluzentzako egina iruditu zitzaizkien². Teologo katoliko batek, erakusketari buruz ari zela, esan zuen “artearen eta komertzioaren arteko zerbitu” zela³. Alderdi Kristau-Demokratiko Erwin Terfel-ek, Württemberg *lander*eko lehen ministroak, “giza duintasunarentzat iraingarritzat” jo zuen⁴.

Von Hagensek berak definitu zituen bere irudiak “artelan anatomiko” gisa, Dureroren edo Leonardoren tradizioari jarraiki. Izan ere, bere gorputz larrutuek badute antzik

Soledad Lorenzo galeriaren kortesia

Inigo Mangano-Ovalle Triptico de ADN 2000

Migel Anjelek Sixtoren Kaperako *Azken epaia* freskoan egiten duen San Bartolomearen bertsioarekin, bere larruazala eskuan duela⁵. Kritikei aurre egiteko, Von Hagensek dio jendeari begirune berria eman nahi diola, gorputzaren edertasun eta segurtasunarekiko begirunea. Bere ustez, bere modeloek ez zuten giza duintasuna urratzen; aitzitik, giza-goresten zuten: “Modeloei begiratzen diezunean... zure gizatasuna argitzen da”⁶.

Korperwelteneko katalogoan, figuren koloretako argazki distiratsuez bete, erakusgaiak arte direla esaten da. Baina, eztabaida desbideratzeko, Mannheimeko Museoak beste bide bati ekin zion, eta zientzia alorreko erakusgaiak zirela argudiatu. Medikuntzako ikasleak erabili zituen gidari lana egiten, eta bazirudien haien presentziak implizituki zilegizatu egiten zuela erakusketa objektu zientifiko multzo bezala, erakusketa pedagogiko gisa. Erakusketa bertan behera uzteko presioa handia izan zen hirian, baina udal funtzionarioek uko egin zioten, erakusketaren balio zientifikoa zela eta, merezi zuela argudiatuz.

Giza gorputza luzaro izan da artistentzako inspirazio iturburua. Modeloek mende askotan apaindu dituzte artisten estudioak, eta, modelo biziak ezin eskura zitezkeenean, artistek ospitaleetara edo gorpu gordailuetara jo behar izaten zuten beren zirriborroak egiteko⁷. XVII. mendeko Caravaggio artista errealistak zeharo aldatu zuen arte erlijiosoa, itota hildako prostituta baten gorpua modelo gisa erabili zuelarik *Ama Birjinaren heriotza* koadroa egiteko⁸. XVIII. mendean, Bernhard Albinus anatomistak proportzio “perfektuzko” gorputz bat diseztonatu zuen, ondoren atalak poleetara lotu txotxongilo baten modura, eta gorpua jarrera desberdinetan ipini zuen Jan Wandelaar artistak zirriborroak egin zitzaizkion⁹. Teknologia berriei esker, gorputz atalak hain literalak ez diren irudikapeneterako oinarritzat har daitezke. Egungo artistek potretak egiteko orduan erabil dezakete pertsona baten entzimen mikroskopio elektroniko bataratzea, pertsona baten garunaren erresonantzia magnetikoaren irudi bat edo pertsona baten odolaren ADNren analisi bat. Alabaina, giza gorputza xede artistikotarako erabiltzeak eta erakusteak eztabaida pizten du sarri askotan. Eztabaida horien azpian dauden auziak, eta ikerketan eta auzitegi probetan giza ehunaren erabilerak sortzen dituen arazoak oso antzekoak dira: nola eskuratzen dira gorputzak? Nork eman behar du erabiltzeko baimena, baimenik behar baldin bada? Zer balio sartzen dira jokoan gorputza erakusteari edo gorputzarekin lan egiteari dagozkion erabakietan?

Beste hainbat eta hainbat bildumagai bezala, gorputz atalak ere museoan jendaurrean erakutsiak izatek bildumazale pribatuen etxeetara pasatu dira. Azken hamabost urteotan, kontsumitzaileak hezurdura, kaskezur eta beste gorputz ataletan duen interesa bildumagai gisa areagotu egin da. Gorputz atalak postaz, internetez eta denda espezializatuetan eskura daitezke. Orain saltzen edo trukutzen ari diren giza hondakinetak asko medikuntza bilduma zaharretatik datoz¹⁰. Orain helburu pedagogikoetarako horren

erabilgarriak ez direnez, garunak eta hezurak sektore pribaturantz aldatzen ari dira. Dekoradoreek ere erabili ohi dute: 80ko hamarkadan sortutako *dead tech* estiloan, kaskezurak eta bestelako hezurak diseinu-objektu bilakatu ziren.

“Skulls Unlimited”¹¹ izeneko web orri batean kaskezurak daude salgai, 279 eta 599 dolarren artean, hortz kopuruaren eta kaskezuraren egoera orokorraren arabera. Skulls Unlimitedek saltzen dituen espejimenen artean badira lehen mailakoak (“anatomiko ki osatuak ... hortz guztiekin ... egoera ezin hobean”), bigarren mailakoak, helburu pedagogikoetarako edo haiekin jarduteko (“akats xumeekin, hala nola hortz kraskatuak edo faltan, frakturak eta bestelako akats xumeak”) eta hirugarren mailakoak, esku-langintzan erabiltzekoak (“artelanak prezio onean ... hezurak eta kaskezurak apaingarri moduan erabil daitezke bai etxean bai kanpoaldean ... hormako artelan edo apaindurak osatzeko, idazmahaietan, lorategian, bertako eskulangintzarekin batera, aire zabalean egindako erakusketetan ... kaskezurak hautsita egon daitezke, edo hortzen bat faltan izan”). Skulls Unlimitedek baditu era berean salgai hezurdura artikulatuak, 1.995 eta 2.895 dolarren artean. Beste web orri batean, “Fossilnet”¹² izenekoan, giza kaskezur eta bestelako hezurak saltzen zaizkie bildumazale pribatuei; Cromagnon baten kaskezur batek 28.999 dolar balio du.

Hezurretan espezializatutako dendetan egundoko negozioa ari dira egiten. Maxilla & Mandible, Ltd. hezurretan espezializatutako denda da, Manhattaneko Upper West Side-en dago eta Henry Galiano, Jr.ek darma¹³. Bere dendan dauzkan aleen artean botila batean sartutako giza garun bat (496 dolar) eta giza hatzetako hezurak (6 dolar aleko) aurki daitezke.

William Stevens artista komertzial ohi eta bildumagile pribatuak “Evolution” izeneko denda ireki zuen SoHon 1993an¹⁴. Hark lortutako gauzen artean bazeuden seminola eta peoria indiarren hezurak, besteak beste sei kaskezur (haietako bat 1.200 dolarretan saldu zuen), hamar kaskezur zati eta masailezur bat¹⁵. Dendak nolabaiteko ospea hartu zuen hezurdura txinatar bat 2.800 dolarretan eta hezurdura indiar bat 3.700 dolarretan salgai jarri zituenean¹⁶.

Hezurak erosten dituzten bezeroen artean badira artistak, medikuntza ikasleak, natur historiazaleak, medikuak eta denetarik bildumatu ondoren gauza exotikoren baten bila ari den jendea¹⁷. Hezurak bildumatzeko zaletasuna, neurri handi batean, dinosauroen modan hartzen du inspirazioa. “Dinosauro arrautza erreala da, gizakiak egindako edo zer baino erreagoa. Arrautzak lotura zuzena erakusten du eboluzioarekin, Darwinekin, Parke Jurasikoarekin. Gurutzearen zati baten jabe izatea bezala da”, Henry Galianoren hitzetan¹⁸. Baina dinosauro hezurren atzetik zebilen jendea aurki jabetu zen berentzat garestiegiak zirela. Giza hezurak —hauek ere eboluzioarekiko lotura eskaintzen dute— merkeagoak dira.

NOLA ESKURATZEN DIRA **gorputzak**?
NORK EMAN BEHAR DU ERABILTZEKO
BAIMENA, BAIMENIK BEHAR BALDIN
BADA? ZER **balio** SARTZEN DIRA
JOKOAN GORPUTZA ERAKUSTEARI EDO
GORPUTZAREKIN LAN EGITEARI
DAGOZKION **erabakietan**?

Giza hondakinak bio-bildumagai izateko duten erakarpin indarra, neurri batean, azken hamarkadetan iparramerikar gizartean hedatuz joan den heriotzarekiko kezka zor dakiok; izan ere, orain hilkutxa pertsonalizatuak eta fantasiako hiletak boladan daude, medikuak lagundutako suizidioa agenda politikoa dago, Jack Kevorkian pertsonaia publiko ezaguna da eta “hiltzeko eskubidea” gizarte mugimendu bihurtu da.

Baina giza hezurren merkatuak joera kolektiboetan gertatutako aldaketak ere islatzen ditu. NASAREN goraldian, ilargiko harriak erakargarri bihurtu ziren bildumazaleentzat¹⁹; bio-milurte honetan, eskaria gorputz ataletara dago zuzenduta. Eta milurteko bioazokan sartzen dira ez bakarrik giza hezur eta kaskezurrak, baita giza ADN ere. Zientzialariak ere sartuta daude negozio honetan. PCR bezala ezagutzen den ADNren duplikazio prozesua asmatzeagatik 1992an Nobel Saria irabazi zuen Kary Mullisek StarGene enpresa sortu du, eta PCR teknologia erabiliz jende ospetsuaren ADN osatutako bitxiak eta bestelako oroigarriak ekoizten ditu. Enpresak ADN kapsularatu egiten du harribitxi artifizialetan eta “Genestones” [gene-harriak] izena erregistratu du haientzat. StarGeneren produktuen artean badago “bildumatzeko oroigarri markoztatuen atala”, Iparramerikako Konstituzioaren egileen ADNaren, baita hainbat rock izarren ADN daramaten bitxiak ere. Mullisek pentsatzen zuen gazteek pertsona ospetsu baten —adibidez, rock izar baten— ADN zati handitu bat zeraman bitxi bat eros zezaketela²⁰.

Gorputz atalak bildumatu, salerosi, bitxigintzan erabili eta erakutsi ere egiten dira. Garai batean Medikuntza Museo batean ikusgai egondako kaskezur bat kafe-mahai baten gainean ikus daiteke, eta ADN zati bat harribitxi baten barruan aurki daiteke, behinola ile gordailuetan eta eratzunetan ilea gordetzen zen bezalaxe. Baina gorputz atalen merkaturatzea pertsona pribatuaren jabegoko apaingarri moduan egungo gizarte joeretak parte bat besterik ez da. Gaur egun, artistak giza ehuna —haragia, odola eta ADN— ari dira erabiltzen pintura edo buztinaren orde beren obrak sortzeko. Eta batzuk bitarteko hori ari dira erabiltzen bioteknologiaren aroan gertatzen ari den gorputzaren esanahi aldakorraren inguruan iruzkin kritikoak egiteko.

Orlan emakumezko artista kontzeptualak, esaterako, manipulatu egiten du bere gorputza, eta zenbait arte galeriatan kirurgia estetikoak ebakuntzak egiten dizkiote bere aurpegiera moldatu eta pertsonaia historiko eta mitikoen itxura har dezan. Bere arteak zalantzan jartzen ditu gorputzaren eta zientziaren mugak. Orlanentzat biologia ez da jadanik patu kontua²¹. Berak esana: “Nire lanak eta haren ideiek, nire haragian gauzatuak, itaundu egiten dute gorputzaren estatusa gure gizartean eta haren bilakaera datozen belaunaldietan teknologia berrien eta gero eta hurbilago dagoen manipulazio genetikoaren bitartez. Nire gorputza eszena-

toki bihurtu da, gure garairako auzi erabakigarriak planteatzen dituen eztabaida politiko baten agertoki”²².

Orlanek *Santa Orlanen berrargitzea* esaten dio bere proiektuari, eta martirio erlijiosoaren alderdiak agertzen ditu erakusketetan: ebakuntza gelako tresneriaren artean badaude zenbait gurutze eta bere haragi eta odolaren laginak (dena behar bezala esterilizatuta) gordetzen dituen erlikia ontzi bat. Bere larruazal zatiz egindako collageak ere saltzen ditu “erlikia santuak” direlakoan²³.

Egungo beste zenbait artistak beren odol, ehun eta gorputz hondakinak erabiltzen dituzte sortzeko orduan. Odola gai arrunta bilakatu da artearen munduan. Jana Sterbakek seropositibo baten odolaz eta antikoagulantek betetako luma erabiliz marrazten du²⁴. Jack Kevorkian, herio doktorea, pintorea ere bada. Genozidio gaiari buruzko koadro batean bere besoko odola erabili zuen, baita lan egiten zuen ospitaletik lortzen dituen odol lagin datz paseak ere²⁵.

1991n, Marc Quinn-ek *Self* obra sortu zuen: bere odol gatzatuzko bederatzi litroz egindako blokean bere buruaren irudia zizelatu zuen. Burua beira arasa batean gordetzen da izoztuta²⁶. Bost urtez behin *Self* berri bat sortzen du odol zein molde berria erabiliz. Hozkailurik ezean, bere lana urtu egingo litzateke. Horrek badu bere garrantzia Quinrentzat, gorputzaren hauskortasuna eta bizitzaren laburra adierazten duelako.

Quinn eta beste zenbait artistak beren gorputz hondakinak ere erabiltzen dituzte beren lanean; joera zenbaterainokoa den ilustratzeko, aipa daiteke *The Art Journal* izeneko Artisten Elkargoaren argitalpenak *Merde* izenburua zeraman ale berezia kale-ratu zuela²⁷. Gorozki erreferentziek arte eskatologikoan luzaro adierazi izan dute agintearen eta jabego burgesaren aurkako matxinada (adib., James Ensor-en lanean), baina gaur egungo artistak ez dira gorozkiak irudikatzen mugatzen, beren lanean erabili egiten dituzte bitarteko moduan. Marc Quinne bere gorozkia erabili zuen bere “kaka koadro”etan (*shit paintings*)²⁸. Kiki Smith-ek bere gernua gorde eta ontzi batean erakutsi zuen arte objektu modura. Tim Hawkinson-ek azazkal eta ile hondakinak erabiltzen ditu bere instalazioetan²⁹.

Ilearen bidez artista askok, Mona Hatoum-enganetik hasi eta Tim Gilmen-enganaino, arakaten dute beren gorputzaren osotasuna. Ilea bitarteko gisa erakargarri suertatzen zaie artistei bere estatus ambigua dela eta; gorputzetik kanpo dago, baina haren parte bat da betiere; ez da zehazki gorputza, ezta hondakina ere³⁰. Gai horren ambiguitasunak erakartzen ditu artistak pertsonaren muga hauskorrak definitzeko. Baina ilearen erabilpena kritika politikoa ere izan daiteke, Andrew Krashnow-ek giza haragi eta ilez bandera iparramerikarra josi zuenean bezala³¹.

Zenbait artistak beren lanetan gorputza erabiltzen dute zientzia kritikatzeko asmoz. Quinn kritiko agertzen da ikerketa biolo-

GAUR EGUN, ARTISTAK **giza ehuna** —HARAGIA, ODOLA ETA ADN— ARI DIRA ERABILTZEN PINTURA EDO BUZTINAREN ORDEZ BEREN **obrak** SORTZEKO. ETA BATZUK BITARTEKO HORI ARI DIRA ERABILTZEN **bioteknologiaren aroan** GERTATZEN ARI DEN GORPUTZAREN ESANAHIA ALDAKORRAREN INGURUAN IRUZKIN KRITIKOAK EGITEKO.

Dieter Roth *Kottelkarinickel* 1969/91-1972/87

Gorozki ERREFERENTZIEK ARTE
ESKATOLOGIKOAN LUZARO ADIERAZI
IZAN DUTE AGINTEAREN ETA JABEGO
BURGESAREN AURKAKO **matxinada**
(ADIB., JAMES ENSOR-EN LANEAN),
BAINA GAUR EGUNGO ARTISTAK
EZ DIRA GOROZKIAK IRUDIKATZERA
MUGATZEN, BEREN LANEAN ERABILI
EGITEN DITUZTE **bitarteko** MODUAN.

gikoen “faktualitate gaindeterminatua” dela eta: “Uste dugu berezkoa zer den badakigula zientziaren bidez aurkitzen dugunaren bitartez soil-soilik?”³². Orlanek zalantzan jartzen ditu manipulazio genetikozko teknikak.

Teknologia genetikoa genero berri bat ere sortu du *body art* alorrean. Iñigo Manglano-Ovallek, beste hainbat artistak bezala, ADNaren erabiltzen du bere lanaren oinarri gisa. Mezenas baten emazteak bere senarrari, urteak betetzen zituela eta, opari ezustekoa egin nahi izan zionean, Ovallek gizonaren “benetako itxura” igartzeko modu ezohikoa asmatu zuen: mezenasaren bizarginarekin konspiratu zuen burutik ile pixka bat erauz ziezaion, ondoren auzitegi laboratoriora batera bidali zuen eta han ADNaren atera zioten. Ovalleren lana erakusten duen katalogo batean esaten den bezala, “zerrendak, mezenasaren itxura genetikoa zati infinitesimala berez ... artistaren ordenagailuan eskaneatu ziren; bertan artistak, bizargin batek egingo lukeen moduan, txukundu, garbitu eta apaindu egin zuen mezenasaren itxura”.

Emaitza, *Clandestine Portrait*, ADN informazio baten erreprodukzio gisa agertu zen *Garden of Delights* (Atseginen lorategia) izeneko erakusketa batean, banako nortasunaren genetika eta irudikapenetan arakatzeko duten

beste berrogeita zortzi ADN erreproduktorekin batera³³. Erakusketa hartarako materiala eskuratzearen, Ovallek hamasei pertsonari eskatu zion beren ADNaren eta beste bi pertsonaren emateko. Gero ADN material hura Winston-Salem-eko (Ipar Carolina) Wake Forest Unibertsitateko Medikuntza Fakultatera igorri zuen, ADNaren erreprodukzioak egin zituzten. Ovalleren erreprodukzioek, paneletan eta berezko tamainara handituak, nortasunaren espektro bat erakusten dute larruazalaren azpian dagoen kode ikusezina desestaltze hutsaz.

Erreprodukzioetako batzuk triptiko moduan daude antolatuta, eta forma horrek berariaz igortzen gaitu XIX. mendeko arte genero kolonial espainiar batera, “kasta koadroak” esaten zitzaizkien haietara. Garaiko triptiko haietan ama, aita eta semea agertzen ziren, eta espainiar kolonietan bizi ziren hiru arrazaren, hots, indiarren, espainiarren eta afrikarren arteko nahasketa ilustratzea zuten helburu.

Kasta koadroek garai hartako kezka adierazten zituzten, gizarte mugen lausotasunak sortutako kezka eta arrazaren garbitasunerako izan zitzaizkeen ondorioak zirela eta. Ovalleren ADN triptikoetan, aitzitik, agertzen diren ADN erreprodukzioak ez dira arraza

edo familiaren arabera, baizik adiskidetasun harremanen arabera aukeratutako pertsonak. Haien helburua nortasunaren ikuspegi "postraziala" ematea zen. ADN potret batean, Ovallek mestizo gisa definitzen du bere burua, odol espainiar eta indiarraren emaitza. Bere ADNaren alboan anaiarena erakusten du. ADN erreproduzioak antzekoak dira, nahiz eta fenotipoari dagokionez anaietako baten larruzal bestearena baino ilunagoa izan. Ovallerentzat, ADN hauek agerian uzten dute zein logika gutxi zuten larruzalaren kolorean oinarritutako behialako sailkapenek; izan ere, nortasun erreala larruzal azpian dago, ADNan.

Ovalleren erakusketak gogoeta eragin zuen ADN bidezko identifikazioaren egungo erabilera sozialaren inguruan. Erakusketaren katalogoan zegoen saiakera batean esaten zen soslai genetikoak gizakien arteko desberdintasunei buruzko konstrukto zientifikoetan eta ez kulturetan oinarritutako kasta sistemak bilaka zitezkeela etorkizunean³⁴. Kritikiari batek ohartarazi zuen Ovallek urtebetez ezustea emateko ADN lagin bat ebaska lortu zuen bezala, gisa horretako laginek indarra izan zezaketela aitatasun auzibideetan³⁵. ADN laginek —edo haietatik sortutako handitze genetikoak— desabantailak ekar liezazkietela dagokion pertsonari aseguru bat izenpetzeko orduan. Ovalleren "emaileei" ez zitzairen eman ospitale batean ADNren proba egitera joatean emango zitzaizkiekeen informazio bera jasan zezaketen diskriminazio genetikoari buruz. Arte objektu bat izan balitz bezala eman zuten beren ADN. Baina zer gertatzen da haien intimitatearekin? Nor da pertsona desberdinei ateratzen zaien material genetikoaren jabea, arte helburuetarako dela, ikerketa helburuetarako dela? Ovalleren lanak gaur egungo ideologia bat adierazten du: pertsonak beren funts biologikora murriztu daitezkeela, hau da, beren geneetara. Baina ADNa bistaratze iturri gisa eta ideia artistikoak adierazteko erabiltzen duten artistak askoz gehiago dira³⁶. Susan Anker artista kontzeptualak ADN proba egin zuen, eta orain bere kariotipoa —bere kromosomen irudikapen bat— erabiltzen du bere koadroetan. ADN-identifikaziorako barra kodeak ere bildumatzen ditu: handia-gotu eta barrak giza gorputzen zirriborroz apaintzen ditu. Kevin Clarke bere "modeloen" odoletik lortutako ADN sekuentzia bat erabiltzen du bere potretetan. Zientzialariek elkarlanean jarduten du, bere potretak irudikapen genetiko zehatzak izan daitezela. Clarke, Ovallek bezalaxe, uste du ADNa nortasuna eta banakotasuna adierazteko tresna dela, atzean dagoen funtsezko nortasuna adierazteko tresna³⁷. Gorputz atal eraldatuz eta ADN bistaratzez baliatuz egindako artista hauen lanak esentzialismo biologikoren erakarpina islatzen du, gizakien konplexutasun fisiko eta moral guztia bere alde fisikoetara murriztea.

Fluxus taldeko Larry Miller artista, John Moorek bere zelula-linea patentatzean sortutako gorputzaren kontrol eta jabego arazoan aurrean harrituta, ironiko samar agertzen da egoerari buruz. Kode Genetikoaren Autore Eskubideak sortu ditu, ziurtagiri dotore for-

mulatutako bat. Hona zer dioen: "Nik ... gizakia sortzez ... honako honen bidez betiko autore eskubidea ezartzen diot neure-neurea den kode genetikoari, modu batera edo bestera zientifikoki zehaztua, deskribatua edo beste eraren batez adierazia dela ..."³⁸. Trufa egiten dio pertsona bat objektu gisa tratatua —autore eskubide bati lotua, merkantzia bilakatua eta patentatua— izan daitekeen ideari.

Gorputza objektu gisa tratatzea eztabaidagai izan daiteke artelan eta erakusketetan, praktika zientifikoan gertatzen den bezalaxe. Sortzen diren arazoak antzekoak dira. Ukitzen dituzten auzien artean daude intimitatea (Ovalleren erakusketan bezala), gorputzaren osotasuna (Von Hagensenean bezala) eta jabegoa (Milleren lanean, esaterako). ■

Testu hau Gorputz azoka: giza ehunaren merkatua bioteknologiaren aroan liburuaren zati bat da. New York-eko Crown Publishers-ek argitaratu zuen 2000. urtean.

LORI B. ANDREWS zuzenbide irakaslea da *Chicago-Kent-eko Zuzenbide Fakultatean; Zientzia, Lege eta Teknologia Institutuko zuzendaria, eta ikerlari nagusia Chicagoko Unibertsitateko Etika Mediko-Klinikoko Zentroan. Chicago-n bizi da.*

DOROTHY NELKIN zuzenbide eta soziologia irakaslea da *New York-eko Unibertsitateko Lege Institutoan. New York-en bizi da.*

OHARRAK ETA ERREFERENTZIAK

- 1 *Korperwelten*, Lan eta Teknologiarako Estatu Museoko erakusketaren katalogoa, Mannheim, 1997ko urriaren 30etik 1998ko otsailaren 1era, 1998
- 2 BONFANTE, J. "The Anatomy of Death" (Heriotzaren anatomia), *Time*, 1997ko abenduak 15
- 3 REITER, J.; ANDREWS, L.-en "Anatomy on Display" en aipatua.
- 4 BONFANTE, J. Op. cit.
- 5 PETHERBRIGE, D.; JORDANAVA, L. *The Quick and the Dead: Artists and Anatomy* (Bizidunak eta hildakoak: artistak eta anatomia), Berkeley : University of California Press, 1997
- 6 Ik. ANDREWS, L. Op. cit.
- 7 Garai desberdinetako artistek erabili izan dituzte gorpuak eta disezioak "gorputz materializatuaren izua, patetismoa, ahultasuna edo faktualitatea" adierazi nahian. PETHERBRIGE, D.; JORDANAVA, L. Op. cit.
- 8 HOWE, M. "The Inspiration of Still Death" (Natura hilaren inspirazioa), *Press Association Newsfile*, 1998ko apirilak 3
- 9 PETHERBRIGE, D.; JORDANAVA, L. Op. cit.
- 10 STEINBERG, N. "In a Shopping State of Mind" (Gogo egoera kontsumista batean), *Chicago Sun Times*, 1998ko martxoak 29

- 11 <http://www.skullsunlimited.com>
- 12 http://www.global-expos.com/Fossil_Mineral_Links.html
- 13 ZIEGEL, V. "He's Got a Bone to Pick", *Daily News*, New York, 1997ko apirilak 26
- 14 PETERSON, H. "Feds Snag Soho Skull Smuggler" (Federalek Sohoko garun kontrabandista harrapatu), *Daily News*, New York, 1998ko martxoak 17
- 15 Ibid.
- 16 Ibid.
- 17 GALIANO, H. aipatua in David Rohde, "Beyond Baseball Cards", *New York Times*, 1998ko apirila
- 18 MORRELL, V. "A Dinosaur for the Mantel: Dinosaur Bones for Private Collections" (Dinosauro bat tximinia gainean: dinosauro hezurak bildumazale pribatuetzat) *Natural History*, 107 1998ko urria
- 19 MORRELL, V. Op. cit.
- 20 "Kary Mullis" *Omni* 1992ko apirila
- 21 MARGALIT, F. "A Portrait in Skin and Bone" (Hezur hutsezko potreta), *New York Times*, 1993ko azaroak 21
- 22 Orlan, elkarriketatua in PHELAN, P.; LANE, J. (ed.), *The Ends of Performance* (Performancearen muturrak/xedeak), New York : New York University Press, 1998
- 23 GOODALL, J. "Whose Body: Ethics and Experiment in Art" (Noren gorputza: etika eta esperimntua arte alorrean) *Artlink*, 1997ko ekainak 17
- 24 Chicagoko Egungo Arte Museoa, 1998ko urriaren 1etik 1999ko otsailaren 21 arte
- 25 MASTERS, B. "This Bust was from a Decaying Corpse" (Busto hau hilotz usteldu batena zen) *Observer*, 1998ko martxoak 29
- 26 *Incarnate* erakusketa Gagosian Galleryn, New York, katalogoa. New York : Gagosian, 1998
- 27 *Art Journal*, 1993ko udazkena
- 28 MILLER, J. "The Fig Leaf Was Brown" (Pikondoaren hostoa gaztain kolorekoa zen), *Art Journal*, 1993ko udazkena
- 29 Erakusketa New Yorkeko Ace Galleryn, 1993ko otsailetik maiatzera
- 30 Autoreei zuzenean esana, 1999ko urtarrila
- 31 "Use of a Flag at an Art Show Causes Outrage" (Arte erakusketa batean bandera batek bazterrak astindu), *New York Times*, 1996ko apirilak 29
- 32 *Incarnate* erakusketako katalogoa.
- 33 MANGLANO-OVALLE, I. *The Garden of Delights* erakusketa Southeastern Center of Contemporary Art delakoan, 1998ko uztailak 18tik irailak 30 arte, katalogoa
- 34 PLATT, R. "Inigo Manglano-Ovalle" *Garden of Delightsen* katalogoan
- 35 Ibid.
- 36 NELKIN, D. "The Gene as a Cultural Icon" (Genea kultur ikono), *Art Journal* 1996ko udaberria
- 37 CLARKE, K. aipatua in Alan Jones, "Kevin Clarke", *Tema Celeste* 40, 1993ko udaberria
- 38 Milleren lana Horodner Romley Galleryn egon zen ikusgai, New York, 1993ko otsaila